

ODĂ FLORILOR – MOTIVUL PREDOMINANT ÎN CREAȚIA ELENEI BONTEA

CIOBANU Iraida

Institutul Patrimoniului Cultural, Academia de Științe a Moldovei

Abstract: *An ode to flowers as the predominant motive in Elena Bontea's creation. This article exposes in a lapidary form the quiet life with flowers in the creation of Elena Bontea – a fine representative artist from the Republic of Moldova. By constructing and manifesting a particular artistic phenomenon, full of originality, through a balanced and meditative rhythm of the works, the artist completes the main national traditions of the painting from the second half of the last century till present.*

Cuvinte cheie: *natură statică, tehnică de executare, compoziție, gamă cromatică, ornamente populare, decorativism*

Pictura Elenei Bontea nu expune o viziune narativă exterioară, ci se impune ca un precipitat plastic al unei chimii creative interioare, provocate de o comunicare activă cu „vocile” expresive și simbolice ale materiei însăși. Modelează un ambient „reumanizat”, fiind regăsit sensul tradițional utilitar al artei picturii executată în ulei, temperă, guașă, tehnică mixtă [1].

Artist plastic de referință din Republica Moldova și cu o deosebită vocație, Elena Bontea s-a născut la 10 noiembrie 1933 în satul Drăgănești, r-nul Bălți. După absolvirea, în anul 1957, a școlii de arte plastice „Iliia Repin” din or. Chișinău (actualmente Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”) studiază la Institutul de Istoria și Teoria Artelor din Leningrad (Sankt Petersburg), Rusia (1960–1966). Cu începere din anii '60 ai secolului trecut se încadrează cu pregnanță în activitatea de promovare a picturii naționale, „aderând la tradițiile postimpresioniste și foviste în sinteză cu bazele creației populare” [2]. Or, atunci când este vorba de valorile școlii de pictură modernă din Moldova, pânzele Elenei Bontea figurează obligatoriu. Pictura Elenei Bontea se proliferază în spațiul artistic autohton sub influența experimentelor colegilor săi, artiști plastici cu renume – Mihai Grecu, Valentina Rusu-Ciobanu, Ada Zevin. Acest fapt a contribuit la „descoperirea tezaurului artei populare, decorative și, ca finalitate, autoexprimarea” [3].

Diverse vase, ulcele, fructe, scoarțe și țesături tradiționale au devenit recuzita naturilor statice desemnate, o mare predilecție fiind acordată, însă, florilor. În operele sale pictorița reprezintă, de cele mai dese ori, crinul, acesta fiind stilizat în diferite modalități. Simțul sintezei marchează calitativ opera artistei și latitudinea pentru decorativismul pictural care o călăuzesc pe parcursul itinerarului său creativ, manifestându-se cel mai expresiv în *Crini portocalii* (1968–1969, u/carton, 70 x 50 cm); *Flori exotice* (1990, u/p, 48 x 55 cm); *Metamorfoze* (2004, u/p, 50 x 70 cm); *Crini de august* (2004, u/p, 50 x 57 cm); *Motiv floral* (2007, u/p, 40 x 53 cm); *Buchet de crini* (2007, u/p, 65 x 55 cm) etc.

Numeroasele experimente în genul naturii statice din perioada timpurie de creație a Elenei Bontea aduc la rezultate surprinzător de răsunătoare și vibrante, bazate pe știința compoziției și a desenului. Astfel, sunt reprezentative tablourile autoarei, în care

armoniile de culoare sunt în unison cu caracterul formei. Spre exemplu, *Natură statică cu covor vechi* (1964, u/p, 97 x 77 cm) reprezintă o lucrare din perioada timpurie a activității artistei și oferă un exemplu tipic al creației sale din anii 1960–1975. Pe fundalul întunecat al unui covor moldovenesc, pictat în griuri, oliv și movuri diafane (nuanțe care induc spre valoarea lucrării textile) se conturează două oale țărănești cu crizanteme și cârciumărese multicolore, și un teanc de cărți, reprezentate pe prim-plan. Florile se contopesc cu motivele ornamentale de pe fundal, conferindu-i compoziției o atmosferă specială. Consistența și fastuozitatea tușei de culoare, caracteristice picturilor Elenei Bontea, creează o expresivitate inedită și indică spre influențe ale postimpresionismului francez.

O altă lucrare interesantă, pictată de Elena Bontea în 1965, este *Natură statică cu floarea-soarelui* (u/p, 48 x 65 cm), realizată într-o manieră stilizată decorativ. Autoarea reprezintă, prin intermediul petelor mari, locale, două ulcioare cu flori: unul – cu două cârciumărese roșii și altul – cu o floarea-soarelui. Acestea sunt plasate pe fundal negru, iar suprafața mesei are un colorit complex, cu tente de roșu și cărămiziu, executate într-o manieră pointilistă.

Mai târziu, în 1967, E. Bontea pictează *Crini portocalii* (u/carton, 70 x 50 cm) – lucrare care doar prin gama cromatică amintește de maniera stilistică caracteristică operelor precedente. Fapt care relevă o altă etapă a creației pictoriței – cea decorativă, cu pete plate, generalizatoare, bazată pe un profund simbolism. Este un fel al artistei de a se confesa într-un elevat plan al sintezei formale și cromatice, atunci când, conștientă de statutul vremelnice al noastre, artista tinde a crea cu gândul la eternitate. Patru crini „monumentali”, cu codițele și frunzele conturate cu un verde de smarald, sunt plasați într-un ulcior galben deschis cu ornamente alb-negru, evidențiat prin intermediul aceleași nuanțe de verde – sunt reprezentate pe fundalul aplatizat al tabloului, orchestrat în raporturi armonioase de negru, alb și violet cu tentă de roz.

Pentru creația Elenei Bontea din perioada anilor '70 este reprezentativ tabloul *Natură statică* (1972, MNAM), în care sunt desemnate două vase de ceramică cu floarea-soarelui și cârciumărese. În spatele florilor, drept fundal, este reprezentat un covor moldovenesc țesut, în dungi late de roșu, gri-deschis și cu ornamente decorative, acestea creând un ritm dinamic al elementelor geometrificate care, în concordanță cu cel al buchetelor de flori, integrează întreaga suprafață a tabloului. Compoziția este armonizată prin intermediul dominantelor de galben și a ocrurilor luminoase ale buchetelor de flori. Spațiul compozițional al tabloului este tratat în tente aproape plate, ușor vibrante, cu pastă de ulei aplicată în straturi groase. Această lucrare dezvăluie tendințe stilistice ale pictoriței de geometrizare a formelor și de configurare a acestora în suprafețe simple. O altă lucrare – *Sticle în bar* (1975, ulei, tempera, colaj, 70 x 60 cm) este o experiență de noi încercări ale artistei: același fundal sobru pe care sunt reprezentate minim de obiecte, dar unite printr-o umbră „deschisă”, cu griuri reci.

Pânzele Elenei Bontea se relevă prin caracterul stilizării plastice și prin modalitățile de tratare stilistică a spațiului compozițional, păstrând legătura organică cu arta populară. Motivele tradiționale sunt transpuse în naturi statice cu un deosebit rafinament. Astfel, picturile E. Bontea se caracterizează prin expresii ornamentale atenuate ale covorului moldovenesc, delimitate, deseori, de fundal printr-o lumină diafană, care devine element integrator al buchetului de flori, cum ar fi în *Crizanteme* (1975, carton/ulei, 70 x 50 cm). Lumina și spațiul sunt pictate cu tușe gradate în lucrările *Trandafirii* (1977), *Pară* (1977) și *Natură statică cu sticlă* (1980). În creațiile sale Elena Bontea nu recurge la o abstractizare picturală sau geometrică totală, ci pledează pentru o tratare plastică specifică a lumii obiectuale.

O atare soluționare a problemei de stilizare și aplatizare a formelor, de care este preocupată artista în anii ulteriori, o sesizăm în lucrările *Natură statică din Crimeea* (1980), *Natură statică cu fructe* (1980, u/carton, 50 x 70 cm), *Natură statică cu o vază albă* (1982), *Natură statică cu rodii* (1982, u/p, 39 x 55 cm), *Buchet de astre* (1985, u/p, 64 x 51 cm) etc. Picturile sunt realizate într-o gamă cromatică pastelată, bazată pe griuri nuanțate, ordonate în suprafețe decorative mari. Un alt exemplu elocvent servesc lucrările *Natură statică cu fructe și floarea-soarelui* (1984, u/p, 90 x 74 cm), *Natură statică cu scoică* (u/p, 60 x 70 cm) și *Natură statică cu cactus* (hârtie, pastel, 30 x 39 cm), bazate pe expresii ritmice de culoare și formă, bine integrate din punct de vedere compozițional.

Mai târziu, în 1988, Elena Bontea ajunge la o abordare mai avansată a procedurii stilizării formei plastice, lucru bine sesizat în *Bujori în vază* (60 x 70 cm) și *Motiv popular* (u/p, 60 x 60 cm). Aceasta reprezintă mai mult o tratare simbolică a spațiului plastic, fiecare detaliu compozițional având un rol aparte și o proprie forță de expresie, accentuată prin fervoarea culorii. Aceste lucrări constituie o încercare de a integra lumina în structura pasteii, culoarea devenind și element constructiv al compoziției picturale. Astfel, lucrarea *Bujori* (1989, u/carton, 59 x 69 cm) reprezintă o natură statică transfigurată într-un motiv decorativ, compus dintr-un buchet de flori pastelate pe fundal de griuri. Deseori autoarea utilizează culori sidefate – o modalitate de tratare decorativă a spațiului pictural, elocventă în *Motiv rustic* (1992), *Natură statică pe fundal de bronz* (1997), *Buchet cu sânziene* (2008) etc.

Opera Elenei Bontea din ultimul deceniu al secolului XX vădește nu doar măiestria profesării tehnice, ci și potențialul creativ al pictoriței. *Natură statică cu flori în cană* (1990, u/p, 55 x 50 cm) și *Cârciumărese* (1991, u/p, 38 x 46 cm) reprezintă compoziții bine organizate structural, cu o gamă cromatică ajustată de contrastul culorilor calde-rece. În 1996 Elena Bontea pictează *Bujori albi* (u/p, 38 x 46 cm), care se relevă prin raporturi cromatice și tonale deosebite „alb-pe-alb” – procedeu practicat de mai mulți plasticieni autohtoni.

Aceeași expresivitate plastică și narativitate tonală o atestă pânzele *Buchet alb* (u/p, 55 x 55 cm) și *Crinii regali* (u/carton, 40 x 50 cm), pictate în 1998 și, respectiv, 1999. Ulterior, în lucrarea *Buchetul* (2008, u/p, 55 x 38 cm) pictorița utilizează același motiv floral specific covorului moldovenesc care, spre deosebire de perioada timpurie a creației sale, este mai temperat, mai prompt conturat și cu o cromatică mai reținută.

Atrasă de arhitectonica simplificată a naturilor statice și de o gamă cromatică senină, creația Elenei Bontea este plină de vibrație coloristică, armonie, echilibru, de texturi și expresii plastice. Naturile statice ale pictoriței sunt interesante prin coeziunea interpretărilor formale și a expresiilor decorative ale elementelor limbajului vizual. După cum menționează criticul de artă Eleonora Barbas, „...artista apropie în naturile statice natura percepției sale artistice de abordarea creatoare a artiștilor populari, în pictura sa dominând aspirația nestrămutată spre simplitate, sensibilitate față de material și tendința de respingere a exceselor” [4].

Personalitate marcantă în spațiul artei contemporane a țării, Elena Bontea se bucură de o recunoaștere națională și internațională, alături de contemporanii săi Ada Zevin, Valentina Rusu-Ciobanu, Ludmila Țoncev, Inesa Țâpin, Sergiu Galben, Dumitru Peicev, Sergiu Cuciuc ș.a.

Un număr considerabil de lucrări ale pictoriței fac parte astăzi din patrimoniul MNAM, printre care vom menționa doar câteva: *Buchet* (1985, u/p, 60 x 50 cm), *Crini* (1986, carton/ulei, 40 x 50 cm), *Bujori* (1988, u/p, 60 x 70 cm), *Flori* (1989, u/p, 59 x 69 cm), *Buchet* (1990, u/p, 60 x 70 cm), *Natură moartă* (1990, u/p, 55 x 55 cm), *Flori*

exotice (1990, u/p, 46 x 55 cm), *Natură statică cu flori uscate* (1991, u/p, 55 x 55 cm), *Motiv rustic* (1992, u/p, 55 x 46 cm), *Vază cu flori* (1993, u/p, 46 x 38 cm), *Crini de august* (2004, u/p, 50 x 55 cm) etc.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE ȘI NOTE

- [1] <http://www.arta.md/cv/bontea-elena.pdf>, accesat 15 februarie 2014
- [2] Ludmila Toma. *Portretul Elenei Bontea în peisajul picturii basarabene*. În: *Literatura și Arta*. 1993, nr. 51. p. 6.
- [3] Gheorghe Mardare. *Elena Bontea*. Catalog. Chișinău: Timpul, 1985, p. 3.
- [4] Eleonora Barbas. *Evoluția picturii de gen din Republica Moldova*. Chișinău: Știința, 2002, p. 46.